ROLUL TRIBUNALULUI MILITAR INTERNAȚIONAL DE LA NÜRNBERG ÎN CODIFICAREA CRIMEI DE GENOCID

Corina ȘIMAN

Tribunalul Militar Internațional de la Nürnberg a fost înființat în baza Acordului privind urmărirea și pedepsirea marilor criminali de război ai Puterilor europene ale Axei din 08 august 1945, încheiat la Londra de către Guvernul provizoriu al Republicii Franceze, guvernele Regatului Unit al Marii Britanii și al Irlandei de Nord, Statelor Unite ale Americii și al Uniunii Republicilor Sovietice Socialiste, acestea „acționând în interesele tuturor Națiunilor Unite”, după cum a fost consemnat în preambul. Fundamentul Acordului îl constituie Declarația de la Moscova cu privire la atrocitățile germane în Europa ocupată din 30 octombrie 1943, ce stabilea că ofițerii și soldații germani, precum și membrii partidului nazist care erau responsabili de atrocități și crime, ori care au participat în mod benevol la comiterea lor, urmau să fie trimiși în țările în care faptele lor abominabile au fost săvârșite, pentru ca să fie judecați și pedepsiți în conformitate cu legile acelor țări; pe când marii criminali, ale căror crime erau fără localizare geografică exactă, trebuiau să fie pedepsiți printr-o decizie comună a guvernelor Aliaților.

Statutul Tribunalului de la Nürnberg este anexat la Acordul de la Londra și reprezintă o parte integrantă a celui din urmă, conținând norme cu privire la constituirea, jurisdicția și funcțiile acestei instanțe. Referindu-ne în mod particular la competența *ratione materiae* a Tribunalului, subliniem că acesta era împuternicit să judece crimele împotriva păcii, crimele de război și crimele împotriva umanității.

În literatura de specialitate a fost evidențiat că „primul document oficial în care se incriminează genocidul este Statutul Tribunalului Militar de la Nürnberg, care încadrează în categoria crimelor contra umanității persecuțiile pe motive politice, rasiale sau religioase, fapte de natura genocidului, fără a se menționa în mod expres că acestea ar constitui crime de genocid” [1, p.514]. Deci, însăși noțiunea de „genocid” nu a fost inclusă în textul art. 6 lit. (c) din Statut, care

conturează crimele împotriva umanităţii. Este notabil că „la o etapă incipientă, în timpul negocierilor referitoare la Statut, delegaţia americană a sugerat extinderea jurisdicţiei Tribunalului asupra crimei de „genocid", ori distrugerii minorităţilor rasiale şi a populaţiei subjugate, dar această infracţiune nu a fost niciodată inclusă în textul final convenit de Puterile Aliate şi nu a fost discutată la etapele finale de elaborare a documentului" [2, p.61].

Totuşi, acuzarea nu a ezitat să utilizeze termenul de „genocid" atunci când şi-a formulat poziţia în faţa Tribunalului de la Nürnberg. Potrivit rechizitoriului, prezentat la 18 octombrie 1945, acuzaţii au comis „genocid intenţionat şi sistematic, adică exterminarea grupurilor rasiale şi naţionale, împotriva populaţiilor civile din teritorii ocupate determinate, cu scopul de a distruge anumite rase şi clase de oameni şi grupuri naţionale, rasiale sau religioase, în special evrei, polonezi şi romi" [3, p.43-44]. Comisia pentru crime de război a Naţiunilor Unite a notat, mai târziu, că prin includerea acestei învinuiri particulare acuzarea a încercat să introducă şi să stabilească un nou tip de crimă internaţională [4, p.43].

În hotărârea pronunţată de către Tribunalul Militar Internaţional de la Nürnberg la 30 septembrie şi 01 octombrie 1946 nu este deloc menţionat conceptul de „genocid". Însă hotărârea „descria în mare măsură ceea ce constituia de fapt crima de genocid" [4, p.44]. Ulterior, Tribunalul Penal Internaţional pentru Rwanda a apreciat că crimele cercetate de către Tribunalul de la Nürnberg, respectiv holocaustul evreilor şi „soluţia finală", erau foarte caracteristice genocidului, dar ele nu au putut fi definite astfel, deoarece crima de genocid nu a fost definită decât mai târziu [5, §14].

Există opinia potrivit căreia „faptul că genocidul nu a fost una dintre crimele cercetate la Nürnberg ar fi putut să îndemne statele să stabilească interzicerea lui printr-un tratat internaţional la doar doi ani de la procesul de la Nürnberg" [2, p.61]. În acest sens, doctrinarul român Eugen E. Popescu reliefează că procesele de la Nürnberg au servit la elaborarea unor instrumente internaţionale de drept, printre care se regăseşte şi Convenţia pentru prevenirea şi reprimarea crimei de genocid din 1948 [6, p.180].

La 11 decembrie 1946 Adunarea Generală a Organizației Națiunilor Unite a adoptat Rezoluția 96(I), prin care a afirmat că genocidul constituie o crimă conform dreptului internațional, a invitat statele membre să legifereze întru prevenirea și pedepsirea acesteia, a recomandat cooperarea internațională pentru facilitarea prevenirii și pedepsirii neîntârziate a crimei de genocid și a solicitat ca Consiliul Economic și Social să întreprindă studiile necesare, întru elaborarea unui proiect de tratat asupra crimei date, care să fie prezentat la următoarea sesiune ordinară a Adunării Generale.

Prin urmare, la 09 decembrie 1948 Adunarea Generală a adoptat Convenția pentru prevenirea şi reprimarea crimei de genocid, oferind o legitimitate certă acestei noțiuni în drept internațional. Mai mult decât atât, în virtutea articolului 5 părțile contractante și-au asumat angajamentul de a întreprinde măsurile legislative necesare pentru a implementa prevederile Convenției și, în mod particular, de a prevedea pedepse eficace pentru persoanele culpabile de comiterea unei asemenea crime. În acest context, „a fost sugerat că articolul 5 este superfluu, deoarece obligația de a adopta legislație rezultă în mod implicit din Convenție” [4, p.403]. Considerăm că această normă convențională nu este de prisos, accentuând dezideratul de a combate un fenomen dezastruos prin orice modalitate licită, inclusiv prin incriminarea genocidului în cadrul sistemului de drept național. Bunăoară, Republica Moldova este parte la Convenția pentru prevenirea şi reprimarea crimei de genocid și, respectiv, Codul penal din 18 aprilie 2002 prevede această infracțiune la articolul 135. Cercetătorul Ben Saul a remarcat că „de-a lungul timpului multe state au adoptat legislație pentru a implementa cerința fundamentală de a criminaliza genocidul” [7, p.83].

Aşadar, activitatea Tribunalului Militar Internațional de la Nürnberg a reflectat necesitatea de a incrimina la nivel internațional o faptă precum genocidul, impulsionând codificarea acestei crime internaționale și, în cele din urmă, ducând la dezaprobarea ei juridică, inclusiv la nivel național, prin intermediul legislației penale interne. Conştientizarea oportunității de a criminaliza în mod oficial o astfel de

atrocitate a avut loc, într-o mare măsură, în contextul procesului de la Nürnberg, acesta reprezentând un merit al Tribunalului.

Referințe:

1. BURIAN, A., BALAN, O., SUCEVEANU, N. ș.a. *Drept internațional public.* Ediția a IV-a (revăzută și adăugită). Chișinău: S.n., 2012. 636 p.
2. AKSENOVA, M. The Role of International Criminal Tribunals in Shaping the Historical Accounts of Genocide. In: *Law and Memory. Towards Legal Governance of History*. Cambridge: Cambridge University Press, 2017, pp. 48-69.
3. Trial of the Major War Criminals before the International Military Tribunal. Nuremberg 14 November 1945 – 1 October 1946. Vol. I. Nuremberg, 1947. 367 p.
4. SCHABAS, W.A. *Genocide in International Law. The Crime of Crimes*. Second Edition. Cambridge: Cambridge University Press, 2009. 741 p.
5. Cauza Procurorul c. Jean Kambanda (nr. ICTR 97-23-S), hotărârea și sentința din 4 septembrie 1998, publicată pe https://unictr.irmct.org/sites/-unictr.org/files/case-documents/ictr-97-23/trial-judgements/en/-980904.pdf (vizitat la 30 august 2019).
6. POPESCU, E.E. *Drept internațional umanitar. Dreptul conflictelor armate. Dreptul războiului.* Bucureşti: Universul Juridic, 2011. 263 p.
7. SAUL, B. The Implementation of the Genocide Convention at the National Level. In: *The UN Genocide Convention: A Commentary*. Oxford: Oxford University Press, 2009, pp. 58-86.